

ЗАЎСЁДЫ Ў СТРАІ

Да 60-годдзя з дня нараджэння М. А. Астроўскага

Гі — клятвы не адступіць перад цяжкімі, трагічнымі прызначэннямі ў лобі да пісьменніка. У гэтай нізе запісы аўтабіяграфічнай кніжкі «Мінале», сталевага ўрада, шахцэраў Данбаса, членбарцаў Кубані, студэнтаў Масквы, камсамольцаў Краснадара, нафтавікоў Башыры. Не толькі героі кнігі пісьменніка, але і жыццё яго стала для нас прыкладам мужнасці, непахіснай волі, вернага служэння Радзіме.

Гэты Вялікай Айчыннай вайны Астроўскі захапіў у атакі з пехатцамі, становіцца на баявую вахту з маранамі, садзіць у кабінку лётчыка.

З Мікалаем Астроўскім сарваўся Зоя Касмадзіяўна і Лява Чыкіна. Пра яго думаў Мікалай Гастэль, накіроўваючы палючы самалет на калону ворага. Высока ціні і захапіўся мужнасцю і аптымізмам Астроўскага барышчэўскага фашызмаў аўтар кнігі «Рэпартаж з пяці гадоў», якіх кніжкі намінулі Юліус Фруччы. «Нішто не страшна намінулі, вось вывад з кнігі «Як гартвалася сталь», — пісаў ён.

У музей штодзёнка прыходзілі ваіны, якія вышлі са шпіталю, каб перад адыткам на фронт пачыраць у думках сустрэчы з Мікалаем Астроўскім.

Выходзіць з дома М. Астроўскага з аб'явінам крышчы фашысцкай уніцы, не ведаючы, што гэта ўваходзіць у кнігу «Як гартвалася сталь».

Сярод экспанатаў ёсць адзін, які прымушае заміраць сэрца. Гэта народны транспарант, зроблены маці пісьменніка. «Я ўвесь напоўнены савамі», — напісаў сваю «Як гартвалася сталь», — адказаў Астроўскі з адным са сваіх сабораў.

Колькі дзясяткаў у гэтай кніжцы ўспамінаў. Але я ўпарта, як буйвал Пішу самі Начыні пішу, усплываюць калі ўсе спыніць. Набягаючы адна на адну літары, словы, якія шчыра разабраў, расказваюць, заборачце, лямі працы наштавала пісьменніку жонка старонка.

Да яго прыходзілі пісьменнікі і паэты, лётчыкі і артысты, чырвонаармейцы і школьнікі. У садзе лі яго жонка яны праводзілі доўгія гадзіны ў аміуленнай гульні, і ўсё ж пастаўчыца камяні па шчынавала быць у тасуе ў мывага Астроўскага, чужы яго муніры голас.

Ёсць у музей дэянін, які вядуць самі наведвальнікі. Гэта кнігі водгуна. Адны запісы наведвальнікі пісьменніка Астроўскага, дру-

ліс марані-чарнаморцы. Праз некалькі дзён марані влі гарачы з фашысцкай авіяцыяй. Пра гэты бой хутка дадалася ўсё крэда. Асабліва праславіўся старшыня першай стаяці Рыгор Куралітнік, які і перабіраў рукою не ланіку баявога паста і сваім бяспрыкладным подзвігам выратаваў карабель і барышчэўскага палітбюро. Праз некалькі тыдняў пасля гэтага матросы кадра прыслаў у падарунак музею кнігу «Як гартвалася сталь», прабітую асколкамі і аблітую крывёю Героя Савецкага Саюза Рыгора Куралітніка.

А вось пісьмо групы байцоў, якія вызвалілі Шалотуево. «Шкада, што няма звычайна. Унароўдаваць кнігі за іх гартавала, сталь» вяртаўся ў гэты момант.

У той момант прывітаў яго германцы прывітаў, не ўпадзе ў распяк і быць да наша свайго жыцця карысным Радзіме.

Так у грозныя гады вайны ў доме дзеўкі Астроўскай, чарпалі мужнасць многія тэх, хто прынес нам перамогу над ворагам.

У акалох яго доміка і ў вухавярхоўных выстаўчым паліёне чуваць дзіцячы голас, стрыманая гаворка ўбелены слязіною людзей. Сяда тут павядаў ужо звыш 200 тысяч чалавек.

А. КАМАРОУ.

г. Сочы.

у іх ліку госці з сарана Краін свету.

Група турмстаў з Урада заартавацца да Астроўскага: «Дарагі Мікола! Ты заўсёды з намі. Ты паміраеш нам у вяршы будоўлі. А ў будучых баях, калі нам іх наважыць, мы будзем адстаіць за тваё барацьбе з ворагамі ў нас адна дарога, якую ты нам паказаў: наперад, да перамогі і нікуды іншай!»

Выпускіні Сукунскай сярэдняй школы № 17 прыналежыць у падарунак музею фарфаровае ваху. Рабочыя Ніўскага заводу «Арсенал» прыслаў музею мадэль гарматы, дэкараты Траслаўскага гумагава заводу — бунет алых румаў з найбачэйшага навуку. Супрацоўніца пасольства Інды ў Маскве К. Ратман прыслаў музею кнігу «Як гартвалася сталь» на мове хіндзі ў перакладзе вядомага індыйскага пісьменніка Поми Чанды. А вось энцэпляр кнігі «Як гартвалася сталь», якая была выдана ў Беларусі з першай імянай акупацыі і развіццямся спрод байцоў Супрацоўніцы.

У музей ў час свайго адпачынку пабываў першы ў свеце лётчыка-самалёт Героя Савецкага Саюза Ю. А. Гагарын. «Танкі людзей народ не забівае», — зрабіў Гагарын запіс у кнізе водгуна. — Мыццё Мікалай Астроўскага заўсёды будзе яркім малюнкам для нашай моладзі».

У музей ў час свайго адпачынку пабываў першы ў свеце лётчыка-самалёт Героя Савецкага Саюза Ю. А. Гагарын. «Танкі людзей народ не забівае», — зрабіў Гагарын запіс у кнізе водгуна. — Мыццё Мікалай Астроўскага заўсёды будзе яркім малюнкам для нашай моладзі».

У музей ў час свайго адпачынку пабываў першы ў свеце лётчыка-самалёт Героя Савецкага Саюза Ю. А. Гагарын. «Танкі людзей народ не забівае», — зрабіў Гагарын запіс у кнізе водгуна. — Мыццё Мікалай Астроўскага заўсёды будзе яркім малюнкам для нашай моладзі».

У музей ў час свайго адпачынку пабываў першы ў свеце лётчыка-самалёт Героя Савецкага Саюза Ю. А. Гагарын. «Танкі людзей народ не забівае», — зрабіў Гагарын запіс у кнізе водгуна. — Мыццё Мікалай Астроўскага заўсёды будзе яркім малюнкам для нашай моладзі».

У музей ў час свайго адпачынку пабываў першы ў свеце лётчыка-самалёт Героя Савецкага Саюза Ю. А. Гагарын. «Танкі людзей народ не забівае», — зрабіў Гагарын запіс у кнізе водгуна. — Мыццё Мікалай Астроўскага заўсёды будзе яркім малюнкам для нашай моладзі».

У музей ў час свайго адпачынку пабываў першы ў свеце лётчыка-самалёт Героя Савецкага Саюза Ю. А. Гагарын. «Танкі людзей народ не забівае», — зрабіў Гагарын запіс у кнізе водгуна. — Мыццё Мікалай Астроўскага заўсёды будзе яркім малюнкам для нашай моладзі».

У музей ў час свайго адпачынку пабываў першы ў свеце лётчыка-самалёт Героя Савецкага Саюза Ю. А. Гагарын. «Танкі людзей народ не забівае», — зрабіў Гагарын запіс у кнізе водгуна. — Мыццё Мікалай Астроўскага заўсёды будзе яркім малюнкам для нашай моладзі».

У музей ў час свайго адпачынку пабываў першы ў свеце лётчыка-самалёт Героя Савецкага Саюза Ю. А. Гагарын. «Танкі людзей народ не забівае», — зрабіў Гагарын запіс у кнізе водгуна. — Мыццё Мікалай Астроўскага заўсёды будзе яркім малюнкам для нашай моладзі».

У музей ў час свайго адпачынку пабываў першы ў свеце лётчыка-самалёт Героя Савецкага Саюза Ю. А. Гагарын. «Танкі людзей народ не забівае», — зрабіў Гагарын запіс у кнізе водгуна. — Мыццё Мікалай Астроўскага заўсёды будзе яркім малюнкам для нашай моладзі».

У музей ў час свайго адпачынку пабываў першы ў свеце лётчыка-самалёт Героя Савецкага Саюза Ю. А. Гагарын. «Танкі людзей народ не забівае», — зрабіў Гагарын запіс у кнізе водгуна. — Мыццё Мікалай Астроўскага заўсёды будзе яркім малюнкам для нашай моладзі».

У музей ў час свайго адпачынку пабываў першы ў свеце лётчыка-самалёт Героя Савецкага Саюза Ю. А. Гагарын. «Танкі людзей народ не забівае», — зрабіў Гагарын запіс у кнізе водгуна. — Мыццё Мікалай Астроўскага заўсёды будзе яркім малюнкам для нашай моладзі».

У музей ў час свайго адпачынку пабываў першы ў свеце лётчыка-самалёт Героя Савецкага Саюза Ю. А. Гагарын. «Танкі людзей народ не забівае», — зрабіў Гагарын запіс у кнізе водгуна. — Мыццё Мікалай Астроўскага заўсёды будзе яркім малюнкам для нашай моладзі».

У музей ў час свайго адпачынку пабываў першы ў свеце лётчыка-самалёт Героя Савецкага Саюза Ю. А. Гагарын. «Танкі людзей народ не забівае», — зрабіў Гагарын запіс у кнізе водгуна. — Мыццё Мікалай Астроўскага заўсёды будзе яркім малюнкам для нашай моладзі».

У музей ў час свайго адпачынку пабываў першы ў свеце лётчыка-самалёт Героя Савецкага Саюза Ю. А. Гагарын. «Танкі людзей народ не забівае», — зрабіў Гагарын запіс у кнізе водгуна. — Мыццё Мікалай Астроўскага заўсёды будзе яркім малюнкам для нашай моладзі».

У музей ў час свайго адпачынку пабываў першы ў свеце лётчыка-самалёт Героя Савецкага Саюза Ю. А. Гагарын. «Танкі людзей народ не забівае», — зрабіў Гагарын запіс у кнізе водгуна. — Мыццё Мікалай Астроўскага заўсёды будзе яркім малюнкам для нашай моладзі».

У музей ў час свайго адпачынку пабываў першы ў свеце лётчыка-самалёт Героя Савецкага Саюза Ю. А. Гагарын. «Танкі людзей народ не забівае», — зрабіў Гагарын запіс у кнізе водгуна. — Мыццё Мікалай Астроўскага заўсёды будзе яркім малюнкам для нашай моладзі».

У музей ў час свайго адпачынку пабываў першы ў свеце лётчыка-самалёт Героя Савецкага Саюза Ю. А. Гагарын. «Танкі людзей народ не забівае», — зрабіў Гагарын запіс у кнізе водгуна. — Мыццё Мікалай Астроўскага заўсёды будзе яркім малюнкам для нашай моладзі».

У музей ў час свайго адпачынку пабываў першы ў свеце лётчыка-самалёт Героя Савецкага Саюза Ю. А. Гагарын. «Танкі людзей народ не забівае», — зрабіў Гагарын запіс у кнізе водгуна. — Мыццё Мікалай Астроўскага заўсёды будзе яркім малюнкам для нашай моладзі».

У музей ў час свайго адпачынку пабываў першы ў свеце лётчыка-самалёт Героя Савецкага Саюза Ю. А. Гагарын. «Танкі людзей народ не забівае», — зрабіў Гагарын запіс у кнізе водгуна. — Мыццё Мікалай Астроўскага заўсёды будзе яркім малюнкам для нашай моладзі».

У музей ў час свайго адпачынку пабываў першы ў свеце лётчыка-самалёт Героя Савецкага Саюза Ю. А. Гагарын. «Танкі людзей народ не забівае», — зрабіў Гагарын запіс у кнізе водгуна. — Мыццё Мікалай Астроўскага заўсёды будзе яркім малюнкам для нашай моладзі».

У музей ў час свайго адпачынку пабываў першы ў свеце лётчыка-самалёт Героя Савецкага Саюза Ю. А. Гагарын. «Танкі людзей народ не забівае», — зрабіў Гагарын запіс у кнізе водгуна. — Мыццё Мікалай Астроўскага заўсёды будзе яркім малюнкам для нашай моладзі».

ДЗВЕРЫ ў на-стаўніцкую ад-чыніліся са-скрыпам. Лёня спало-хана азірнуўся па ба-нах: здаецца нікога...

Зараз трэба неперычым пакаліць на месца кнігу, бо пра яе індэяна пытаўся Валіяціна Антоўнаўна. Лёня не здзіўлеў тады прызначан, што ўпотаў узаў з кніжнай шафай «Вір» Ю. Падухіна.

Ужо даўно Валіяціна Антоўнаўна Рудзінка і іншыя настаўнікі Старынкаўскай васьмігадовай школы звярнулі ўвагу, што з кутка атэста нехта хісьчыка бярэ кнігі пра сектантаў. Праўда, праз дзень-два гэтыя кнігі зноў стаяць на палцы. І вось сёння Валіяціна Антоўнаўна нечакана заўважыла ад кніжнай палцы васьмікласніка Лёню Пчолаку.

Вопытны педагог, які шмат гадоў працуе дырэктарам школы, яна лепш за ўсёх разумела стан свайго вучня. У чатырнаццаці год цяжка воль та, адразу, наварыць з мінутым, асабліва, калі за гэтым мінутым стаяць маці.

...У той даўні дзень самы шумны траці клас паводзіў сябе надзвычай урочыста. Дзвешчы паднялі. Сёння ў іх вялікая свята —будуць прымаць у пянеру.

Нарэшце доўгачаканая хвіліна надыхла. Перад лінейкай дзеш асыржана дасталі з партфеляў аўратна складзеныя чырвоныя галаштыкі.

У Лёні галаштыка не было. — Ты забудзіў дома? — спытала ў яго настаўніца. — Не, — апуснае вочы і ціха адказавае хлопчык.

— Дак што ж здарылася, Лёня? — Мне мама не дазвала ў пянеры паступаць. Кажы, што бог пакарае, калі я буду сябраваць з бябонікамі.

Анашломленая гэтым прыказаннем, Марыя Андрэўна Барысэнак не пайшла, а пабегла ў настаўніцкую.

У мяне ў класе нешта страпіна, — завіла яна і коратка паведла пра здарэнне.

Расказ Марыя Андрэўна на сідарожны ўсё. «Мама не дазвала...» Фаіна Васільеўна Пчолака... у мінутым сама настаўніца пачатковых класаў. Нехта ўспомніў, што па чутках, Фаіна Васільеўна часта ходзіць да Івана Атрашкевіча, мясцовага прапаведніка баптыстаў.

У вёсцы Гута антўна дзейнічала секта п'яндэсяцінікаў. Новую веру прывезлі доўкі старога Івана Атрашкевіча. У яго доме сектантаў і збіраліся на малені. Не толькі свае, вясковыя, або бліжнія, лепельскія, прыяздзілі таксама з Глыбокага, Віцебска, Вільнюса. Веруючы прывозілі сюды дзвешчы.

Камуністы калгаса «Дружба» тэрмінова правялі свой сход. Вырашылі даць бо сектантам. Перш за ўсё старылы навукова-атэістычны лекторы. Увайшлі ў гэтую групу настаўнікі: гісторык М. Рацько, матэматык Т. Смагун, філолаг Н. Шаванда, біёлаг Г. Лейчанок.

Спачатку атэісты сабралі сектантаў у доме Атрашкевіча і паказалі ім кінафільм «Праўда аб сектантах-п'яндэсяцініках». І вось што з гэтага выйшла: прышлі то яны прыйшлі, але многія дэманстратыўна завязалі вочы, каб не глядзець на экран.

— Што ж, тады пойдзем да сектантаў, пазнаёмімся з кожным па-асобку, — вырашылі настаўнікі. Наступленне пачалі з кіраўніка секты Пятра Атрашкевіча.

Неяк увечары, калі Валіяціна Антоўнаўна, як звычайна зайшла да Атрашкевіча, паміж ёю і сектантамі разгарэлася спрэчка. Асабліва стараўся Пётр.

— Толькі бог можа зрабіць чалавеча маральна чыстым, Сярод нашых «братоў» і «сясцёр» ёсць і такія, што ў мінутым былі п'яніцамі, зладзеймі і нават забойцамі. А

а слухай, бо фэтэр ведае, што ён гаворыць. Алеся робіць заключэнне: «Гэта гучыць зусім падобна да таго, што там у Германіі пачуеш дзвешчы рэзоў на дзень: «Фюрэр ведае, што ён робіць. Фюрэр ведае, што ён сказаў».

Гэты сэнсавы мосцік, перакінуты аўтарам ад слова «фюрэр» да слова «бачка» вельмі шматзначны ў рамане. Паказваецца псіхалагічна і маральна глеба, якая жыўла сваімі сокамі гітлераўскай таталітарнасці. Імягенная, некрывітая падпарадкаванасць вышэйшым па пасадае ці старэйшым па ўзросту ўзводзілася ў немцаў у маральную дэбрачынасць.

Раман Я. Брыля «Птушкі і гнёзды» вельмі свядома распазнавае фашызм у сацыяльных нівяных праявах. Людзям жа, выхаваным на творах, у якіх фашызм стандартны і незменны, абязвоўвае спатрыбца, калі толькі фашызм не з'явіцца перад ім у форменным мундзіры неімя, загадаў падрыўваная шылда: «Небасяўна», «Фашызм» Самі яны не заўважаюць небяспэды, калі не знойдуць добрабрыдзі. А калі не знойдуць! На сяброў спадзяваўся, ды і сам не зваў.

Па такому прыватнаму пытанню, як паказана та ця і іншая з'ява ў творы, можна было б не спрачацца, калі б яно не было звязана тут з вельмі важнай праблемай: абстракцыя чужым сучаснасці.

Здольнасць уплываць дыянае сучаснасці на ўсіх элементах творы — другі талент пісьменніка. Не ўсе яго вядуць аднолькава развіты ў кожнага пісьменніка, але ён павінен быць, бо без яго мастацка твор не можа мець ні дастаткова глыбіні, ні дастаткова цікавасці. І ў тых горах, за якія вйнаваці І. Навуменка ў сваім артыкуле жыццёвы факт — сабесе змяняльнае напружанне ў адносна няздрыхна на прафесійнаму ўзроўню творах — вінават не факт, а хутчэй за ўсё адсутнасць у пісьменніка воль гэтага другога таленту.

Сучасны дзень павінен, вядома, прывітаць творы на любую тэму, у тым ліку на гістарычную. Але ўжо адно тое, што дзешня творы адбываецца ў нашы дні, нодае яму дадатковую эстэтычную вартасць. Быць так, калі распрацоўка тэмы мінутага разглядае як нейкае непрыняццё сённяшняга рэалізму. Гэта — закарэнены дагматызм. Які важкі аргумент тады прыводзіць факты, калі творы гістарычныя былі больш сучасныя па ідэі, чым некаторыя паспешы на сучасную тэму. Усё гэта так, але сёння нельга рабіць выгляд, быццам сучасная тэма не нясе з сабой сваёсабсады і перамяшчэння. Тварчы суд над мінутым усё ж такі глыбей, чым аналізаваць і пазнаваць сучаснасць. Мінуты заўсёды ў нейкай ступені ўжо асмансана грамад-

АДВАЯВАННЫЯ ДУШЫ

паверылі ў Хрыста — перарадзіліся. Ды вось хоць бы Фаіна Васільеўна, — ён паказаў на Пчолаку, якая хісьчына сляда ў кутку, — яна раней грывала сабе, як і не муж, гуляла, п'яствавала... А вера ачышчыла яе душу ад брыдоты...

— А помніце, — сракіна перапыніла настаўніца, — як Фаіна Васільеўна карова правдала? Збыла індэяноў замест цынавай, і смеленне ў ёй не загаварыла, а дубіць паўтараць, што толькі веруючыя — людзі праўдзівыя.

На гэтыя словы сектантаў не знайшлі што адказаць. Цяпер паслухайце, як паводзілі сабе некаторыя паслядоўнікі Хрыста ў гады вайны...

І Валіяціна Антоўнаўна расказала пра сектантаў прапаведніка з Калужскай вобласці Федара Грышана, які выдаў фашыстам камсамольцаў-падпольчыкаў.

Навузна, не адна з прысутных тут жанчына, у якіх у ваіну загнўлі бліжнія, упершыню сур'ёзна задумалася: ды ці такая сапраўды справядліва гэтая вера, у якой яны шукалі ўцехі ў цяжкаму хвіліну.

Кожны дзень бывалі настаўнікі-актывісты ў тых хатах. Дзе людзі жылі ў цяжкай атмасферы евангельскіх прапаведзей, эгалістычна імкнуліся выратаваць сваю душу ад пакут на «тым свеце».

Атэісты заходзілі да Праскоўі Яваранаў і вялі з ёю гаворку пра гультая, дармада, і прайздзіўства Яноўскага з Вільнюса, які на маленіх гаворыць пра выратаванне душы, а сам «ратуецца» тут ад дзвешчы і жонкі, увесь час баіцца, каб не дэвалдаці, дзе ён. Гутарылі з Марфай Пчолакай на тэму аб тым, што можа бог і чаго не можа: чаю Іван Атрашкевіч, як толькі захаврае, не да бога зьявіцца, а ў бальшэў; чаю Іван Пчолака пенці для дачкі ў райсабесе, а не ва ўсявышніага дамадзіна.

Паведлаўся агітатары, што ў Верхнедзвінскім раёне жылі былі прасветары секты п'яндэсяцінікаў. З'ездзілі да яго, папарлілі вышціць. Шмат горкіх слоў пра амарнаванне жыццё пачулі ад яго сектантаў Гуты. У заключэнне стары заклікаў тых, хто яшчэ верыць у хлудно, якая называецца ралігія, апаматаці і вярнуцца да звычайнага чалавечага жыцця, да сумленнай працы.

Тан крок за крокам адабывалі атэісты чалавечы душы. Часта агітатары прыходзілі на фермы і ў палаводчыя брыгады. Пачыналі гутаркі аб урдадзі, аб выхаванні дзвешчы, аб новых кнігах і кінафільмах, аб палітычных падаехах. І пра што б ні шла гаворка, умела супастаўлялі свае і сектантаў адносіны да той ці іншай падае нашага жыцця або прыроднай з'явы.

Усё гэта паступова збліжала суб'ектыўна, дамала дзі непавер'я. Веруючыя пачалі ляўляцца і на атэістычныя вечарах. Адзін такі вечар, які выкрывае «чуды» ралігіі, арганізавала ў Гуте Гаіна Іванаўна Лейчанок. Прышлі на вечар і веруючыя, яны па-рознаму разгавалі на ўсё. Адны выказвалі незадавальненне: навошта тут бога убывтаюць? Другія выходзілі на сцэну, каб самі зрабіць той ці іншы дослед. І трэба было бачыць, якое здзіўленне палудлялася на іх тварах, калі яны перанакваліся, што могуць рабіць «чуды» не горш за самога бога.

Настаўнікі разумелі, што некалькі падобных вечараў, нават вельмі добра падрыхтаваных, не зроўняе ўсіх веруючых бябонікамі. Але гэтыя вечары абуджалі небяспеч-

ня для царкоўнікаў і сектантаў думкі, што ралігія — нагоў шарлатанства і хлудня, выклікалі імкненне глыбей зразумець усё тое, што раней прымалася на веру, прычымдлі заслону над тайнамі прыроды, абуджалі цікавасць да навукі.

Уплыў секты пачаў паслабляцца. Людзі пацягнуліся да кніг. Аднойчы з'явіўся да свайго агітатара настаўніка Пятра Савельевіча Пятіцы сектант Іван Пчолака і нясмела папрасіў кніжку пачытаць... пра бога. Настаўнік прапанаваў кнігу Я. Дулумана «Чаю я парваў з ралігіяй». За гэтай Пчолака прачытаў другую, трэцюю... Усё часцей і частей Івана Пчолаку наведвалі «грэшныя» думкі, што яму з сектантамі не па дарозе. Нарэшце ён увволе перастаў хадыць на малені.

Якія толькі хітрыкі ні ўжывалі кіраўнікі секты, каб утрымаць людзей. Пачалі наладжваць душавыя ратаравальныя «гутаркі» з абедамі і вьном. Адыход ад сваіх прынцыпаў яны тлумачылі так: «Грэшна не тое, што ўваходзіць у вусны, а тое, што з іх выходзіць».

Усё роўна нічога не памагло. Веруючыя адзі за другім адракаліся ад церамашальства. Так адкрыта заявіў пра свой разрыў з сектай сам Пётр Атрашкевіч, Марфа Пчолака, Сіпанда Вінік, Праскоўя Яваранаў. Аўдошча Атрашкевіч і іншыя. Засталіся толькі адзінкі.

Настаўнікі добра разумелі, што ралігійныя забавоны, атручваючы яшчэ неўсталяваную свядомасць дзвешчы, могуць паінуць у душы незабавны след на ўсё жыццё.

Калатлівыя выхаванні імкнуліся заўсёды знаходзіць патрэбны момант, каб на падставе вучэбнага матэрыялу правесці атэістычную гутарку. Стварылі куток атэіста, рэгулярна праводзілі вечары, дыслугі, шырока выкарыстоўваючы масовыя факты. З вучнямі Любай і Леням Пчолакі было цяжэй. Фанатычная маці забараніла ім паступаць у пянеры і камсамол, чытаць кнігі, хадыць у кіно, удзельнічаць у мастацкай самадзейнасці.

Да яе не раз прыходзілі і гутарылі настаўнікі. Але ўсё было дарэмна. Тады Ф. Пчолаку запрасілі на бацькоўні сход.

— Вашы дзеці не божаць на пянерскіх зборах, не хоцьце разам з класам у кіно. Кажыце, што вы ім не дазваляеце...

— Мы па сваёй веры жыём. Ох і далі ж сектантаў за гэтую «веру» бацькі іншых вучняў. Адна з жанчын нават прывітавала: калі Фаіна Васільеўна не перастане забавіць дзецамі галовы ўсялякай сектанцкай лухтой, трэба пазавіць яе мацярнінскі праоў.

Сектантаў спалохалася аднадушнага асуджэння сваіх учынкаў. Яна нават абцацла, што больш не будзе ні да чаго прымушаць дзвешчы.

Зачынаўся агітатары, што ў Верхнедзвінскім раёне жылі былі прасветары секты п'яндэсяцінікаў. З'ездзілі да яго, папарлілі вышціць. Шмат горкіх слоў пра амарнаванне жыццё пачулі ад яго сектантаў Гуты. У заключэнне стары заклікаў тых, хто яшчэ верыць у хлудно, якая называецца ралігія, апаматаці і вярнуцца да звычайнага чалавечага жыцця, да сумленнай працы.

Тан крок за крокам адабывалі атэісты чалавечы душы. Часта агітатары прыходзілі на фермы і ў палаводчыя брыгады. Пачыналі гутаркі аб урдадзі, аб выхаванні дзвешчы, аб новых кнігах і кінафільмах, аб палітычных падаехах. І пра што б ні шла гаворка, умела супастаўлялі свае і сектантаў адносіны да той ці іншай падае нашага жыцця або прыроднай з'явы.

Усё гэта паступова збліжала суб'ектыўна, дамала дзі непавер'я. Веруючыя пачалі ляў

